

nas ne ubije obup, mi gremo pojoč
naprej z zastavami temne krvi —
o glejte! Na vzhodu že dan se rdeči,
in kadar ugasnejo zarje težké,
bodočnost se čista pred nami sprostrè,
in trudno človeštvo bo vsenaokrog
zbrano, in sredi njega: Bog.

DREVO OB RIBNIKU

Zrak je hladen, prosojen	Veter noben se ne zdrami,
preko kraja razlit;	da bi razlomil srebro,
tih je, mrzel, pokojen	bleščeče nad temi vodami —
ribnika srebrni svit.	mirno stoji tam drevo.

Ribnik miruje, miruje
ko da mu je mrtvo dno,
drevo pa ko da prisluškuje
molči in raste v temò.

F E D R A

J E A N R A C I N E — A. D E B E L J A K

Uvod.

Francoski oder 17. stoletja se ponaša s sočno troperesno deteljico: Corneille, Molière, Racine. Nekaj Molièrovih likov je šlo že z učinkom preko naših pozornic. Pierre Corneille (1606—1684), «oče francoske tragedije», vzbuja globoko ganutje, proučujoč tajne vzmeti človeške duše, zlasti moške značaje. «Ako bi Francija ob kakem potopu morala žrtvovati vse svoje pesnike razen enega,» je rekel V. de Laprade, «bi vsekakor otela Corneilla.»

Jean Racine (1639—1699), radi svoje miline «francoski Virgil» nazvan, riše najrajši ljubezen ali drugačne ženske strasti, zato nosijo domala vse njegove drame žensko ime za naslov. Snov je zajemal največ iz grške, rimske ali hebrejske zgodovine. *Athalia* je mnogim Racineovo veledelo, drugim je to vzor francoskega pozorišča, oziroma vseh pozorišč na svetu. Voltaire celo pretirava: «To je prva mojstrovina človeškega duha.» Marsikdo pa šteje *Fedro* za glavni njegov umotvor. Spisal jo je 1677. za igralko Champmesléjevo, ki si je želela burno razgibane drame, kjer bi se umetniško izživela. Tvarino je posnel po Evripidu in nekaj po Seneki. Prizor, kjer Latinčeva Phaedra priznava Hipolitu svojo ljubav, zasluži vso pohvalo. Potem čitaj Francoza: pomenek je preprostejši, doslednejši, dostojnejši, prirodnejši. Izvirnost je tudi v tem, da je izumil osebo Arikije, Hipolitove ljubice, ter tako

ustvaril nov zapletek. Dejanje se vrši ob času trojanske vojne v peloponeškem mestu Trezenu.

Vsebinska. Fedra, soproga atenskemu kralju Tezeju, razodene svoji dovilji Enoni strast, ki jo čuti za Hipolita, svojega pastorka. — Izenenada zaženó glas, da je Tezej preminul na potovanju. Fedra porabi to govorico, da odkrije svoje nagnjenje Hipolitu. Ta jo odbije, zvest Arikiji, čeprav je to sestra in hči očetovih sovražnikov. Toda Tezej se vrne. Fedra se skrije, ker jo peče vest. Enona zatoži Hipolita, da si je drznil dvigniti oči na kraljico. Tezej srdit izžene sina, zaobljubivši ga Neptunovi mržnji. Skoraj pa prihiti njegov odgojitelj Teramen in javi Hipolitov konec.

V. dejanje, 6. prizor.

Tezej, Teramen

Tezej.

Si mar ti, Teramen? Kod hodi pa moj sin?
Že nežno dete sem ti ga nekoč izročil.
A kaj je to, čemu li solze si potočil?
Kaj dela sin?

Teramen.

Prepozno! Vsaka skrb odveč!
Zaman ljubezen zdaj! Hipólita ni več!

Tezej.

Bogovi!

Teramen.

Odšel je smrtnik, ljubezniv nad vsemi,
kreposti čiste vzor. Kar mirno mi verjemi!

Tezej.

Sinú ni več? Sedaj ko mu roké molím,
Bogovi so nestrpni znesli se nad njim!
Je blisk ošinil ga? ubila ga je strela?

Teramen.

V skrbeh sva davi od Trezenskih vrat hitela;
on sam je vodil voz. Krog njega pa sedé
prijatelji poparjeno, kot on molché.
Sam vase zatopljen ubira pot v Mikene,
a vajeti si prav na lahno v roke dene.
Njegova krasna vranca, ki sta prejšnji čas
tak iskro vselej stregla na njegov ukaz,
povešata glavó; potrta sta, pobita,
dejal bi, da z gospodom jad in bol delita.

Strahoten krik tedajci vstane iz morjá,
 preruši mir in molk, da vse zatrepeta;
 in kot odgovor iz osrčja zemlje čuje
 se brž ječeč odziv, ki strese nas še huje.
 Po žilah nam do srca mraz leden beži
 in vrancema se griva srepo naježí.
 Medtem pa iznad gladke površine slane
 visoko valoveč ledena gora vstane;
 se bliža nam in se razpoči in tačas
 med penami pošast izbruha blizu nas.
 S čela širokega preti rogov ji dvoje,
 z luskino žolto ji pokrito vse telo je:
 grdoba — napol bik in napol zmaj sverep —
 v neznanski kolobar zavija dolgi rep.
 Tako zateglo tuli, da se breg potresa,
 strahóma gledajo pošast celo nebesa.
 Zemlja drhtí, neznosen gre po njej zadah;
 val, ki jo je prinesel, se umakne plah.
 Vse bega; vsak odpor bi tu bil brez uspeha:
 zaklon svetišča bližnjega jim nudi streha.
 Hipólit sam, junaka tebe vredni sin,
 ustavi vranca, zgrabi kopje ter edin
 pomeri v zver, zažene vanjo s trdno róko
 in vseka v lákotnico rano ji široko.
 V togoti, bolečini zakadí se v zrak
 in rjoveč pred konje trešči grozni spak,
 se zvija, valja, golt razpaljen odpiraje
 in vanju bljuje zublje, dim, krvave saje.
 In vranca v blazni dir; ne čutita več uzd
 in gluha sta za klic Hipólitovih ust.
 Zaman je gospodar napenjal svoje sile;
 s krvavo peno so se žvale porosile.
 Baje so videli celo, da neki bog
 je v strašni zmedi zbadal konje v prašni bok.
 Preplašena zaženeta se na pečine;
 os poka, škriplje in na dvoje se prekine;
 in skóraj voz na drobne kose je zdrobljen;
 Hipólit pa omahne v vojke zapleten.
 ... Gospod, odpusti. Če se spomnim krute boli,
 nikdar ubraniš solzam se ne bom, nikoli.
 Konjiča, ki ju sam je zredil bil tvoj sin,
 to videl sem, vlačila sta ga prek pečin.

On kliče, pa še huje plášita se vrana;
 telo mu skoraj je zgolj ena sama rana.
 Naš tožni jok in stok razlega se čez breg,
 naposled se poleže njiju nagli beg.
 Nedaleč od grobišča zdaj žival obstane,
 kjer prednikov kosti so tvojih pokopane.
 Tja stečem, za menoj vsà družba se dreví,
 pot kažejo sledovi žlahtne nam krvi;
 njegove kodre po grmičih zrem bodečih,
 po kamenju pa polno madežev rdečih.
 Dospem, ga kličem, kličem; on mi da rokó,
 za hip odpre in kalno spet zapre oko:
 «Po krivem Bog življenje mlado mi ugrabi,»
 mi de, «ko umrem, Arikije bedne ne pozabi.
 Prijatelj, če spozna moj oče neki dan,
 da mu nesrečni sin je bil obrekovan,
 mu reci, da želim, naj s svojo ubogo sužno
 za pôkoj mojega duha ravná uslužno;
 povej mu, naj ji vrne . . .» Po besedah teh
 mrlič brezličén pred menoj leži na tleh,
 turoben zgled, kaj zmore gnev bogov na nebi,
 sam rodni oče níkdar prepoznal ga ne bi.

T e z e j.

Oj sin! moj sladki up, ki sam sem si ga vzel!
 Usluge tolike, bogovi, nisem htel!
 Do konca dni sedaj gorjupi kes me čaka.

T e r a m e n.

Takrat Arikija boječa prikoraka.
 Beží pred tvojo jezo, gre še v božji hram,
 da bi s Hipólitom se v zakon vzela tam.
 Prihaja bliže, vidi rušo pordelo,
 na njej pa se prikaže (zanjo grozno zdelo!)
 Hipólit zleknjen, razmrcvarjen ves in nem.
 Takoj verjeti noče svojim še očem;
 telo to drago zdi se ji še tuje,
 da vanj strmi, a vendar še po njem vprašuje.
 Ko se preveri, da on sam pred njo leži,
 z očmi otožnimi bogove obdolži;
 globok se stok izvije ji tedaj iz grudi
 in kakor brez življenja se k ljubimcu zgrudi.
 Ob njej Ismena — solze stiska ji gorest —

in drami jo v zavest, a prav za prav v bolest.
 In jaz, obupan ves, do tebe sem priskočil,
 da točno bi poslednjo voljo ti sporočil,
 ki jo, Gospod, izrazil meni je junak,
 prej ko mi iz rok na tla je zdrknil vznak.
 ... A tam prihaja ona, ki ga ljuto črti.

7. prizor.

Tezej, Fedra, Teramen, Panopa. Straže.

T e z e j.

Zmagala si, vesêli sinove se smrti!
 Joj, strah me je! Obhaja krut me sum:
 nedolžen je, srce mi pravi in razum!
 A le raduj se, Fedra, tu je tvoja žrtev:
 naj bo po krivem ali ne, saj zdaj je mrtev.
 Pa bodi, morda se še vedno motim jaz.
 Zločinec je, tako mi pravi tvoj obraz.
 Dovolj potrla že pogibel me njegova,
 odveč bilà bi zdaj vsa pojasnila nova.
 Naj zvem karkoli, saj mi ga ne vrne Had,
 morda celo poveča žalost mi in jad.
 Ostavil tebe bom, ostavil bom obalo,
 da sina svojega pozabim slika žalo.
 Tako me peče in preganja bridki kes,
 da hotel zapustiti v veke svet bi ves.
 Vse kakor da se zoper mojo krivdo dviga.
 Celo ugled moj kot da tugo mi podžiga.
 Ko bil bi manj poznan, bi laglje skrnil se kje.
 Sovražim vse, še sámo skrb Bogov za mé.
 Točil bom solze zdaj na njih darí pogubne,
 a več iz ust ne bo mi prošnje zaobljubne.
 Karkoli mi nakloni jadna njih blagost,
 nikdar me ne poplača za vso to bridkost.

F e d r a.

Nikar, Tezej. Ni prav, da sem doslej molčala:
 sinú bom tvojega vse krivde odvezala!
 On ni grešil.

T e z e j.

Ojoj, udarec to je trd!
 Le ker verjel sem tebi, sem pognal ga v smrt!
 Je to izgovor za zlodejstvo, ženska kruta?

F e d r a.

Poslušaj, draga mi je sleherna minuta.
 Tezej, tvoj sin je čist, nesramna jaz samo
 sem rodoskruno vanj upirala oko.
 Nebo mi je prižgalo v nedrih žar zločesti,
 vse drugo pa Enona grda ima na vesti.
 Da razodel ti ne bi kaj Hipolit sam
 o strasti, ki vzbudila mu je gnus in sram,
 je naglo šla — v slabosti moji skrajni —
 in nápak obvestila te o moji tajni.
 Potem pa, da zatel je ne bi še moj srd,
 v valovih poiskala si je slajšo smrt.
 Usoda moja z mečem bi bilà končana,
 pa ni še sínova bilà nečast oprana.
 Da skrušena spovem se tebi svojih zmot,
 izbrala v drugi svet sem si počasno pot.
 Otrov skoz žile se pretaka mi ognjene,
 kot ga Medeja nékdaj vzela je v Atene.
 In strup polahko sega mi v srce ta čas,
 že čutim, da obhaja me neznanski mraz;
 le skoz megló, ki mi pogled je zagrnila,
 nebo in tebe zrem, ki sem oba žalila;
 smrt jemlje mojim že očem ves njih sijaj
 in dan, oskrunjen prej, dobí svoj blesk nazaj.

P a n o p a.

Gospod, umira!

T e z e j.

Da mogel z njo bi vsaj umreti
 spomin na njen zločin ostudni in prekleti!
 A zdaj, ko vem, kako sem zmotil se hudó,
 le proč, da solze združim s sinovo krvjo.
 Za mano, sina zadnjikrat objeti hočem,
 nad svojo grozno željo se skesan izjočem.
 Zaslužene častí mu naj prinese smrt.
 Da prej uteši se njegovim manom črt,
 pohčerim njo, ki jo je on presrčno ljubil,
 čeprav zbog njenih svojcev mnogo sem izgubil.

Z a s t o r.